

พุทธบูรณาการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต
และประพฤติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทองอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง*
THE INTEGRATED BUDDHA'S VALUES OF PEOPLE IN ANTI-CORRUPTION
AND POLITICAL MISCONDUCT IN PONG SAEN THONG SUBDISTRICT,
MUEANG DISTRICT, LAMPANG PROVINCE

พระสมุห์นรินทร์ เตชธมโม, ยุทธนา ปราณีต, พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต

Phrasamu Niran Thachatummo, Yuttana Praneet, Phramaha Bovornvit Ratanachoto

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: runnid1984@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์ระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง 2. วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพฤติมิชอบทางการเมือง และ 3. นำเสนอพุทธบูรณาการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพฤติมิชอบทางการเมือง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและอาศัยอยู่ในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 390 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอ้างอิง ได้แก่ Independent t-test และ One-way ANOVA และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการปลูกฝังและการสร้างจิตสำนึก ด้านการป้องกันและการเฝ้าระวัง ด้านการสร้างเครือข่าย ด้านการประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ และ ด้านการรับรู้การทุจริต อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการสร้างการรับรู้การทุจริตอยู่ในระดับปานกลาง 2. ระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองไม่แตกต่างกันตามเพศ และอายุ แต่แตกต่างกันตามระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3. หลักธรรมทริ ความละเอียดต่อบาปกรรม

และโอตตปัปะ ความเกรงกลัวต่อบาปกรรม เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับใช้บูรณาการกับการดำเนินการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; การสร้างค่านิยม; การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง; หิริโอตตปัปะ

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to analyze the level of value cultivation among citizens in opposing political corruption and misconduct, 2. to compare the levels of value cultivation among citizens in opposing political corruption and misconduct based on demographic factors, and 3. to propose a Buddhadhamma integration for cultivating values among citizens in opposing political corruption and misconduct, conducted by the mixed methods. The quantitative research, data were collected from samples consisted of 390 eligible voters residing in Pong Saen Thong Sub-District, Mueang District, Lampang Province. The qualitative data were obtained from 10 key informants, including monks or individuals with relevant knowledge and experience. Research instruments included questionnaires and structured in-depth-interview scripts. Data were analyzed using descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, including independent t-test and One-way ANOVA. Qualitative data were analyzed using content descriptive interpretation.

Research findings revealed that: 1. By overall, level of value cultivation among the people in opposing political corruption and misconduct was high. Specifically, the aspects of instilling awareness and promoting vigilance, building networks, and public communication were at a high level, while the aspect of corruption awareness was at a moderate level. 2. The level of value cultivation in opposing political corruption and misconduct did not differ significantly by gender or age, but it did vary significantly by education level, occupation, and income, with statistically significant level at the 0.05. 3. The Buddhist principles of Hiri, sense of shame towards wrongdoing and Ottappa, fear of consequences of wrongdoing were found to be appropriate for integration

into efforts to cultivate public values in opposing political corruption and misconduct.

Keywords: Buddhist Integration; Value Cultivation; Resisting Corruption and Political Misconduct; Hiri-Ottappa

บทนำ

ประเทศไทยเองก็มีการทุจริตคอร์รัปชันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบันซึ่งมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงในสังคมไทย กล่าวได้ว่า สมัยกรุงสุโขทัยมีกฎหมายเกี่ยวกับการทุจริตประพฤติมิชอบ บัญญัติไว้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับกฎหมายป้องกันและปราบปรามการทุจริตดังกล่าว เช่นเดียวกันทั้งในวรรณคดีหลายเรื่องและกฎหมายที่บังคับหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการฉ้อโกงและการทุจริตคอร์รัปชัน ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เริ่มมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบการยกยอกเงินหลวงหรือการเบียดบังเอาทรัพย์สินของรัฐ การฉ้อราษฎร์บังหลวงซึ่งมีปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและมีอยู่ควบคู่กับสังคมไทยมาตลอดจนถึงปัจจุบัน (ปิยะธิดา อภัยภักดิ์, 2561)

ปัญหาการคอร์รัปชันนับเป็นปัญหาเรื้อรังที่เกิดขึ้นในสังคมของเกือบทุกประเทศทั่วโลกมาอย่างยาวนาน การคอร์รัปชันสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบและหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ การเรียกรับผลประโยชน์ การยกยอกทรัพย์สินของรัฐ หรือการเอื้อประโยชน์ให้แก่พวกพ้อง ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง และความน่าเชื่อถือของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ทั้งนี้ล้วนแต่เกิดจากปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ที่ขับเคลื่อนโดยผู้มีอำนาจเป็นสำคัญอย่างไรก็ดีการคอร์รัปชันและผลประโยชน์ทับซ้อน มีความสอดคล้องกัน ในแง่ของการกระทำที่สามารถเรียกการขัดกันของผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวมนั้น เป็นหนึ่งในพฤติกรรมที่นำไปสู่การคอร์รัปชัน (กฤษณ์ วงศ์วิเศษธร, 2561)

วิธีหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการทุจริตนอกจากใช้มาตรการทางกฎหมายหรือมาตรการบังคับเด็ดขาดทางปกครองแล้ว ศาสนาโดยเฉพาะแนวทางหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธที่มีความเป็นเหตุเป็นผลสอนว่า มีการกระทำก็ย่อมมีผลของการกระทำที่ตามมาโดยผู้กระทำความชั่วได้รับผลนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยไม่อาจให้ผู้ใดรับผลนั้นแทนได้ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม ซึ่งหากมีการปลูกฝังจิตสำนึกเริ่มตั้งแต่วัยเด็กและเยาวชนให้มีความเกรงกลัวต่อการกระทำ ความผิดเนื่องจากจะเป็นบาปและได้รับผลกรรมตามมา น่าจะมีส่วนช่วยให้ผู้ที่จะกระทำความผิดเกิดความยับยั้งชั่งใจ ไตร่ตรอง ละอายต่อบาป ตามหลักธรรมเรื่อง หิริ-โอตตปปะ ซึ่งหิริ คือ ความละอายต่อบาป ละอายต่อการทำความชั่ว ส่วนโอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาปหรือการทำความชั่ว (อภิชาติ พานสุวรรณ และพระมหาบุญรอด มหาวีโร, 2564)

จากสภาพความเป็นจริงของปัญหาในการทุจริตดังกล่าวผู้วิจัยได้ตระหนักถึงภัยอันเกิดจากปัญหาการทุจริต จึงได้ติดตามปัญหา รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนการรับรู้ให้ความสนใจและเอาใจใส่ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและเฝ้าระวัง การประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายต่อปัญหาการทุจริต และประพัตติมิชอบทางการเมือง เพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในประชาชนสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพัตติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพัตติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพัตติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพัตติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมวิธี แบบเจาะลึกสอดแทรกภายใน (Embedded Design) โดยใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก สัญลักษณ์การผสมวิธี คือ QUAN+qual

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ตัวแปรตาม คือ ระดับการสร้างค่านิยมในการต่อต้านการทุจริต และประพัตติมิชอบทางการเมือง วัดจากความคิดเห็นของประชาชนต่อการได้รับการสร้างค่านิยมในการต่อต้านการทุจริตและประพัตติมิชอบทางการเมือง จากการดำเนินการ 5 ด้าน ได้แก่ การสร้างการรับรู้การทุจริต การปลูกฝังและการสร้างจิตสำนึกต่อต้านการทุจริต การป้องกันและการเฝ้าระวังการทุจริต การประชาสัมพันธ์การต่อต้านการทุจริต และการสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริต

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวแปรที่ศึกษา คือ พุทธบูรณาการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพัตติมิชอบทางการเมืองด้วยหลักธรรมที่เป็นโลกบาล คือ หิริและโอตตปปะ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและอาศัยอยู่ในพื้นที่ 11 หมู่บ้าน ตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวนทั้งสิ้น 14,257 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ได้แก่ ประชากรเป้าหมาย จำนวน 390 คน ที่กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ กลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชน โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน จากกลุ่มเป้าหมายกลุ่มละ 2 คน เลือกมาแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างตามกรอบพุทธบูรณาการเพื่อเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวัดของตัวแปร (Item-Objective Congruence Index: IOC) โดยข้อคำถามมีค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 และผลการทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่น (Reliability) พบว่าแบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์ Alpha ของ Cronbach เท่ากับ 0.967 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงสามารถนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างจริงได้

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นคำถามปลายเปิดที่ผู้วิจัยสร้างตามกรอบพุทธบูรณาการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองด้วยหลักธรรมที่เป็นโลกบาล คือ ทิธีและโอดตปปะ แบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวัดของตัวแปร (Item-Objective Congruence Index: IOC) โดยข้อคำถามมีค่า IOC ระหว่าง 0.6-1.0 แสดงให้เห็นว่า แบบสอบถามทุกข้อมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 389 ชุด โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ช่วยผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามเมื่อได้รับแบบสอบถามกลับมาแล้ว นำมาตรวจสอบความถูกต้อง

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ

5.2 วิเคราะห์ระดับการสร้างค่านิยมในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการสร้างค่านิยมในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองตามปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงอ้างอิง โดยใช้ t-test กับการทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างตามเพศ และใช้ One-way ANOVA กับการทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยใช้ทดสอบรายคู่ด้วยสถิติ LSD

5.4 วิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้พุทธบูรณาการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองด้วยหลักธรรมที่เป็นโลกบาล คือ หิริและโอตตปละ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพฤติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อาชีพรับจ้างทั่วไป/ธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 10,000-20,000 บาท

1.2. ระดับการสร้างค่านิยมในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมากแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับการสร้างค่านิยมในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองของประชาชน

ระดับการสร้างค่านิยมในการต่อต้านการทุจริต และประพฤติมิชอบทางการเมือง	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. ด้านการรับรู้การทุจริต	3.42	0.82	ปานกลาง
2. ด้านการปลูกฝังและการสร้างจิตสำนึก	3.63	0.76	มาก
3. ด้านการป้องกันและการเฝ้าระวัง	3.58	0.77	มาก
4. ด้านการประชาสัมพันธ์	3.53	0.77	มาก
5. ด้านการสร้างเครือข่าย	3.54	0.76	มาก
โดยรวม	3.56	0.78	มาก

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพฤติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

2.1 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพุดติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำแนกตามสถานภาพด้านเพศที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.2 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพุดติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำแนกตามสถานภาพด้านอายุที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.3 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพุดติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำแนกตามระดับการศึกษามีระดับความคิดเห็นแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.4 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพุดติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำแนกตามอาชีพ มีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.5 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพุดติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. พุทธบูรณาการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพุดติมิชอบทางการเมืองด้วยการประยุกต์หลักธรรมที่เป็นโลกบาลคือ หิริและโอตตปปะในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า

3.1 หิริ หมายถึง ความละอายต่อบาปกรรม เป็นคุณธรรมอันสูงส่งที่ฝังรากลึกในวัฒนธรรมและศาสนาของไทย เป็นคุณธรรมที่สำคัญในการสร้างสังคมที่ติงามเสริมสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งให้กับสังคมไทย ช่วยให้ผู้คนละอายต่อบาปกรรมปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรม ไม่กระทำความชั่ว และส่งเสริมให้ทำความดีเพื่อเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนในด้านการต่อต้านการทุจริต และประพุดติมิชอบทางการเมือง โดยหิริ ความละอายต่อบาปกรรม ผู้ที่จะสะกิดกระตุ้นเตือนให้เกิดสำนึกและเกิดการละอายต่อบาปกรรมได้ดีที่สุด คือ 1. ผู้เป็นบิดามารดา 2. ผู้เฒ่าผู้แก่ในสายญาติโลหิต 3. ผู้มีอำนาจมีอิทธิพลในชุมชน 4. ประธานชุมชนผู้ใหญ่บ้าน 5. พระสงฆ์ (ณรงค์ ปัดแก้ว, 2567) และหิริทำให้เสริมสร้างค่านิยมของประชาชนในด้านการต่อต้านการทุจริต และประพุดติมิชอบทางการเมือง (ธีระวัฒน์ แก้วลังกา, 2567) คนเราเมื่อเกรงกลัวต่อบาปกรรมแล้ว ก็จะไม่คิดไม่ทำกรรมชั่วใด ๆ ทั้งสิ้น เราจะเห็นได้จากชาวทีวี

ทุกช่อง ออกข่าวร้าย ๆ มาให้ดูให้ชมทุกวัน ทั้งนี้ ก็เพื่อจะเตือนจิตสะกิดใจต่อผู้ชมไปได้บ้าง ให้คนเราได้กระทำต่อสิ่งที่ดี ๆ มีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง เช่น สอนให้เด็ก ๆ รู้จักผิดชอบชั่วดี และมีความละเอียดต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้อง (วันชัย อินทะนัถ, 2567)

3.2 โอดตปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อบาปกรรม เป็นคุณธรรมอันทรงพลังที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับการทุจริตคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีความเกรงกลัวต่อผลของการกระทำที่ไม่ดี การปลูกฝังจะช่วยให้ประชาชนไม่เพียงแต่กลัวการถูกลงโทษแต่ยังจะเข้าใจถึงผลกระทบในระยะยาวต่อสังคมที่เกิดจากการทุจริต ซึ่งส่งผลให้มีความเข้มแข็งในการต่อต้านพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง โดยอาศัยการตักเตือนและคำแนะนำจากครอบครัว ศาสนา โรงเรียน รวมทั้งกลุ่มสังคม และกลุ่มเพื่อน ในการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต และประพฤตินิยมชอบทางการเมือง เป็นเรื่องเสื่อมเสียชื่อเสียงและวงศ์ตระกูล ต้องระลึกว่าเอาทรัพย์สินมาแล้วเป็นความผิดได้รับโทษ (พิมพ์ชนก แก้วใจ, 2567) ความเกรงกลัวต่อบาปกรรมต้องอาศัยการตักเตือนและนำจากผู้ใหญ่ บิดามารดาและพระสงฆ์ (ธีระวัฒน์ แก้วลังกา, 2567) จะทำให้ค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านทุจริตและประพฤตินิยมของเมืองในตำบลลงแสนทองดีมากยิ่งขึ้นเนื่องจากจะช่วยให้ประชาชนยังคิดไม่กระทำการไม่ดี เกรงกลัวต่อการกระทำการทุจริต (วันชัย อินทะนัถ, 2567) และนับเป็นคุณธรรมอันทรงพลังที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับการทุจริตคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี), 2567)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤตินิยมชอบทางการเมืองในตำบลลงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง

1.1 การสร้างการรับรู้การทุจริต ด้านการรับรู้ อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการเพื่อสร้างค่านิยมด้านการรับรู้ โดยใช้การเสริมสร้างค่านิยมให้ประชาชนตื่นตัวต่อปัญหาการทุจริตเป็นเรื่องที่ยังต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขโดยใช้การสื่อสารที่เข้าใจง่ายและครอบคลุม การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการเปิดช่องทางให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยพระมหาปติวัฒน์ ปฎิภาณเมธี (2564) ที่เสนอให้ส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาข้อมูลการทุจริตเลือกตั้งจากการอ่านหนังสือพิมพ์ และการดูโทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ เช่น Facebook Google Line มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลการทุจริตเลือกตั้งกับบุคคลอื่นและมีความกระตือรือร้นในการติดตามข้อมูลข่าวสารการทุจริตเลือกตั้ง

1.2 การปลูกฝังและการสร้างจิตสำนึกต่อต้านการทุจริตอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการเพื่อสร้างค่านิยมด้านการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึก โดยการให้ความรู้และปลูกฝังค่านิยมและสร้างจิตสำนึกที่ดีตั้งแต่เด็ก เยาวชนไปจนถึงผู้ใหญ่ เป็นการดำเนินการที่มี

ความเหมาะสม และได้รับความร่วมมือด้วยดีจากทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เศรษฐวิวัฒน์ โชควรกุล และคณะ (2561) ที่เสนอแนวทางสร้างค่านิยมต่อต้านการคอร์รัปชัน ทุกรูปแบบ ด้วยการยึดหลักกระบวนการทางสังคมให้มีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม และสร้างค่านิยม ได้แก่ ครอบครัว บิดา มารดา ครู อาจารย์ กลุ่มเพื่อน หลักธรรมคำสอนทาง พระพุทธศาสนา และสื่อมวลชน

1.3 การป้องกันและการเฝ้าระวังการทุจริตอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การดำเนินการเพื่อสร้างค่านิยมด้านการป้องกันและเฝ้าระวังที่ได้รับการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งสมาชิกสภาเทศบาล ประชาชน องค์กรอิสระ และผู้นำท้องถิ่นโดยรณรงค์การสร้างโปร่งใส และตรวจสอบได้ เป็นการดำเนินการที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับงานวิจัยของบงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา (2557) ที่พบว่า การเปลี่ยนค่านิยมแบบดั้งเดิมที่ปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรมและ เรียนรู้ที่จะเลือกผู้นำที่เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมทางการเมือง และพร้อมตรวจสอบการทำงาน และร่วมกันถอดถอนข้าราชการประจำและข้าราชการการเมืองที่ทุจริตคอร์รัปชันให้พ้นไปจาก สังคมไทย

1.4 การประชาสัมพันธ์การต่อต้านการทุจริตอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การดำเนินการเพื่อสร้างค่านิยมด้านการประชาสัมพันธ์ เป็นการดำเนินการที่เหมาะสมแล้ว ด้วยการประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่อง เผยแพร่ความรู้เรื่องการต่อต้านทุจริตที่อย่างสม่ำเสมอ ใช้ป้าย สื่อประชาสัมพันธ์ และช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย สร้างการรับรู้และกระตุ้นความสนใจ ที่ต่อเนื่อง ใช้สื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยวัยรุ่นใช้สื่อดิจิทัล (Facebook Line TikTok) ผู้สูงอายุใช้วิทยุ โทรทัศน์สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีปริยัตยาภิรมณ์ (นพพล เขมนิว) และคณะ (2563) ที่เสนอให้หน่วยงานภาครัฐจัดทำโฆษณาณรงค์ต่อต้านการทุจริต ส่งเสริมให้มี พื้นที่สื่ออย่างกว้างขวางเพื่อให้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวกรณีการทุจริตคอร์รัปชัน

1.5 การสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริตอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การดำเนินการเพื่อสร้างค่านิยมด้านการสร้างเครือข่าย เป็นการดำเนินการที่เหมาะสมและ ช่วยกระตุ้นการต่อต้านทุจริตได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยการสร้างเครือข่ายจากภายใน สู่นอกเริ่มต้นจากสมาชิกสภา ผู้ใหญ่บ้านแล้วจึงขยายสู่นอก กระตุ้นการต่อต้านทุจริต ทั้งทางตรงและทางอ้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของชูศักดิ์ คำล้น และคณะ (2563) ที่พบว่า กระบวนการภาคีเครือข่ายภาคประชาคมชุมชนประชาคมท้องถิ่น แกนนำชุมชน เครือข่ายภาค ประชาชน และองค์กรพัฒนาต่าง ๆ ในการผลักดันให้เกิดการรวมตัวกันเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จากความร่วมมือของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาชนบทในด้านต่าง ๆ

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการ ทุจริต และประพฤติกรรมชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติกรรมชอบทาง การเมืองไม่แตกต่างกันตามเพศ และอายุ แต่แตกต่างกันตามระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

2.1 ระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองไม่แตกต่างกันตามเพศ และอายุ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้ อาจเป็นความคลาดเคลื่อนของสถิติทดสอบอันเนื่องมาจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เปรียบเทียบ มีความแตกต่างกันมาก โดยพบว่าส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง และมีอายุระหว่าง 31-40 ปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐกาญจน์ เข็มนาถ (2563) ที่พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้ต่อพฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปไม่แตกต่างกัน

2.2 ระดับการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองแตกต่างกันตามระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สามารถอธิบายโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ทางการเมือง โดยประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีการรับรู้ทางการเมืองที่สูงกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิ่นอนงค์ ทองบ่อ (2563) ที่พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 0.05 และ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีปริยัตยาภิรมณ์ (นพพล เขมณโฆ) และคณะ (2563) ที่พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพและรายได้ต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

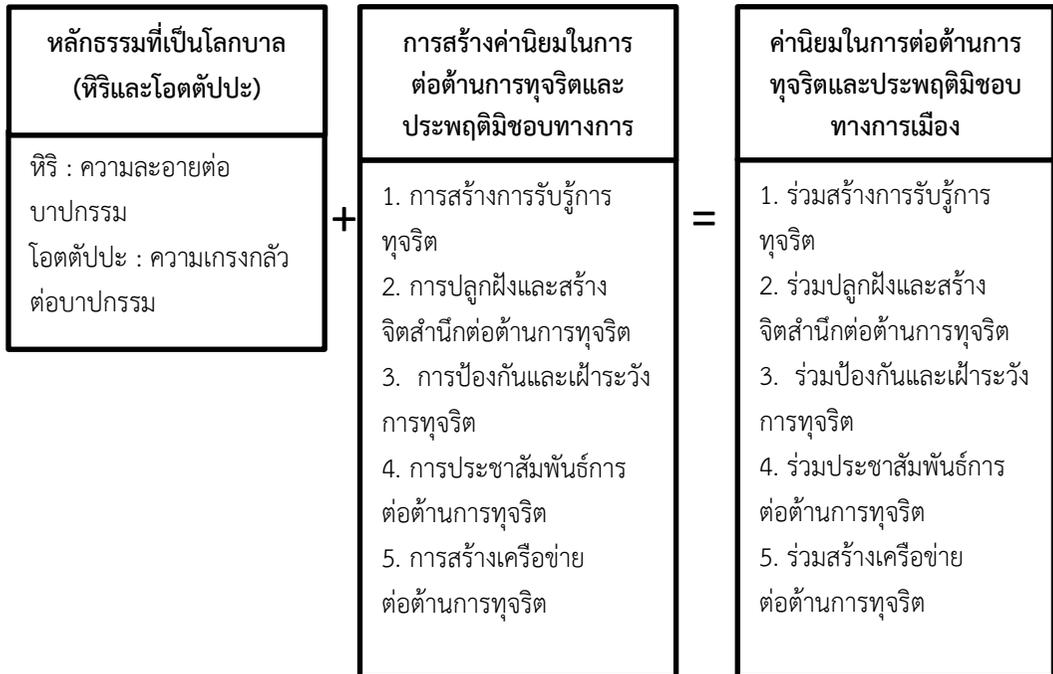
3. การวิเคราะห์หลักธรรมที่เป็นโลกบาล คือ หิริและโอตตปปะ เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับใช้บูรณาการกับการดำเนินการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ทั้งนี้ เนื่องจาก หิริเป็นความละอายต่อบาปกรรม ในขณะที่โอตตปปะเป็นความเกรงกลัวต่อบาปกรรม เป็นหลักธรรมที่เป็นโลกบาลที่ช่วยให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรม ไม่กระทำความชั่ว และส่งเสริมให้ทำความดี บูรณาการโดยอาศัยการตักเตือนและคำแนะนำจากครอบครัว ศาสนา โรงเรียน รวมทั้งกลุ่มสังคม และกลุ่มเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชเดช มะลิทองดำรง และคณะ (2566) ที่พบว่า หิริ ทำให้คนเราเกิดความละอายแก่ใจ ไม่คิดชั่ว พูดชั่ว และทำชั่ว ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น เพราะมีความละอายต่อบาปที่จะเกิดขึ้น จนสามารถชนะใจตนเองหยุดความชั่ว สอดคล้องกับโอตตปปะ ถ้าเราทำอะไรลงไป หากไม่ถูกต้องแล้ว จะทำให้รู้สึกเกรงกลัวระดากในใจตนเอง เรียกว่า ผิดจากธรรม ความละอายเกรงกลัวนี้เป็น ต้นเหตุให้ทำความดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย คือ องค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เป็นโลกบาล คือ หิริและโอตตปปะ โดยบูรณาการกับการดำเนินการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ด้วยการดำเนินการ 5 ด้าน ได้แก่ การสร้างการรับรู้การทุจริต การปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกต่อต้านการทุจริต การป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริต การประชาสัมพันธ์ต่อต้านการทุจริต และ

การสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริต ผลที่ได้รับ คือ ค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง อธิบายความสัมพันธ์ได้ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สร้างช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้างและเข้าถึงได้ง่ายภายในชุมชน /ท้องถิ่น
2. สร้างพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง
3. สร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง เพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง
4. ส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง
5. ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของชุมชน/ท้องถิ่น ในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดตั้งคณะกรรมการที่ประกอบด้วยตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ตัวแทนกลุ่มอาชีพ และตัวแทนเยาวชน
2. จัดเวทีเสวนาชุมชนเป็นประจำ เพื่อให้ประชาชนจากกลุ่มต่าง ๆ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันและสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและกีฬาที่ส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน/ท้องถิ่น
3. จัดอบรมให้ความรู้และทักษะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแก่คณะกรรมการและอาสาสมัครตลอดมีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเคลื่อนที่ เพื่อให้บริการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในพื้นที่ต่าง ๆ ของชุมชน/ท้องถิ่น ตำบล
4. เชิญผู้แทนจากหน่วยงานราชการในระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) สถานีตำรวจ เข้าร่วมเครือข่ายพัฒนาค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง
5. รมรงค์ให้เกิดค่านิยมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในองค์กรเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบพุทธบูรณาการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในตำบลปงแสนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปางระหว่างหลักธรรมhiriและโอตตปปะกับหลักธรรมอื่น
2. ศึกษาพุทธบูรณาการสร้างค่านิยมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองด้วยหลักธรรมhiriและโอตตปปะในระดับอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ วงศ์วิเศษธร. (2561). การทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้น 17 ตุลาคม 2567, จาก [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ชูศักดิ์ คำล้น และคณะ \(2563\). ภาศึเครือข่ายกับกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5\(12\), 388-402.](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ชูศักดิ์ คำล้น และคณะ (2563). ภาศึเครือข่ายกับกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(12), 388-402.)
- ณรงค์ ปัดแก้ว. (2567, 21 กันยายน). อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์ นครลำปาง [บทสัมภาษณ์].
- ณัฐกาญจน์ เข็มนาถ. (2563). พฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562 ในตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ธีระวัฒน์ แก้วลังกา. (2567, 13 กันยายน). นายกเทศมนตรีตำบลน้ำใจ [บทสัมภาษณ์].
 บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2557). การสร้างจิตสำนึกของความเป็นไทย ค่านิยม เพื่อการต่อต้าน
 ป้องกัน การทุจริตคอร์รัปชัน. *วารสารศรีนครินทร์ทวารวดีวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์
 และสังคมศาสตร์*, 6(11), 248-264.
- ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ. (2563). *การเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบ
 ประชาธิปไตยของ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์).
 พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิยะธิดา อภัยภักดิ์. (2561). แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงาน
 ภาครัฐ. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*, 13(1), 1-12.
- พระครูศรีปริยัตยาภิเมณฑ (นพพล เขมนโง) และคณะ (2563). *การเสริมสร้างค่านิยมของ
 ประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในเขตสัมพันธวงศ์
 กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา:
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี). (2567, 13 กันยายน). ผู้อำนวยการหลักสูตร
 พุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง [บทสัมภาษณ์].
- พระมหาปติวัฒน์ ปฎิวิฑฒนเมธี. (2564). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขการ
 ทุจริตการเลือกตั้ง ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิมพ์ชนก แก้วใจ. (2567, 13 กันยายน). นิตินกรชำนาญการ [บทสัมภาษณ์].
- รัชเดช มะลิตองดำรง และคณะ. (2566). การป้องกันการกระทำผิดวินัยตามหลักทิริ-โอดัปะ
 ของผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มมนครศรีธรรมราช. *วารสารมณีเชษฐาราม วัตถุประสงค์*,
 5(2), 147-159.
- วันชัย อินทะนิก. (2567, 14 กันยายน). สมาชิกสภาเทศบาลเมืองเขลางค์นคร [บทสัมภาษณ์].
- เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล และคณะ. (2561). แนวทางสร้างค่านิยมต่อต้านการคอร์รัปชันทุกรูปแบบ
 ให้กับกลุ่มเยาวชน ในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารการบริหารการปกครองและ
 นวัตกรรมท้องถิ่น*, 2(3), 15-16.
- อภิชาติ พานสุวรรณ และพระมหาบุญรอด มหาวีโร. (2564). ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันใน
 ระบบราชการ. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(8), 479-492.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper
 and Row.

